

İstanbul Tıp Fakültesi İlk Mezunlarından Bir Aydın: Dr. Ahmet Yıldırım

One of the First Graduates from Aydın in Istanbul University Medical Faculty: Dr. Ahmet Yıldırım

Nil TEKİN,^a
Okay BAŞAK^b

^aT. C. Emekli Sandığı İzmir Narlıdere
Dinlenme ve Bakımevi,
Aile Hekimliği Uzmanı, İZMİR
^bAile Hekimliği AD,
Adnan Menderes Üniversitesi
Tıp Fakültesi, AYDIN

Geliş Tarihi/Received: 08.03.2007
Kabul Tarihi/Accepted: 03.04.2007

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Nil TEKİN
T. C. Emekli Sandığı
İzmir Narlıdere Dinlenme ve Bakımevi,
Aile Hekimliği Uzmanı, İZMİR
n.tekin@adu.edu.tr

ÖZET 1914 yılında Aydın'da doğan Dr. Ahmet Yıldırım, 1932 yılında İstanbul Darülfünun'da başladığı yüksek öğrenimini 1933-1938 yıllarında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin ilk sınıfında sürdürür. Mezuniyet sonrası sıtma mücadele eğitimi alır, Aydın ve çevre-sinde başarılı bir sıtma mücadele hekimi olarak çalışır. 1946-1949 yılları arasında İstanbul Tıp Fakültesi III. Dahiliye Kliniğinde uzmanlık eğitimi alır. Aydın'a geri döndüğünde iyi yetişmiş bir dahiliye uzmanı olarak skopi, röntgen makinası ve laboratuvarı ile özellikle tüberkülozla mücadelede etkin rol oynar. Ayrıca Aydın Verem Savaş Dispanserlerinin kurulmasına öncülük eder. 1994 yılına kadar Aydın merkezdeki muayenehanesinde serbest hekim olarak çalışır. Tuttuğu 50.000'e yakın hasta kaydı, yaş, cinsiyet ve hastalık ayırt etmeksizin iyi bir hasta hekim iletişimiyle yürüttüğü meslek yaşamı ülkemizdeki ilk aile hekimliği uygulamalarının izlerini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tıp tarihi, tıp fakültesi, aile hekimi

ABSTRACT Dr. Ahmet Yıldırım has born in Aydın in 1914. He has started his medical education in Istanbul Darülfünun in 1932, and continued in Istanbul University Medical faculty between 1933-1938. After he has graduated, he worked and succeed on malaria prevention around Aydın. He had his training in Istanbul University, on general internal medicine between 1946-1949. Then he returned to Aydın and worked as a general Internist and played an important role in fighting and preventing to tuberculosis with scopia and available laboratory conditions for tubercu-losis, one of firsts in his time. He leaded to build Tuberculosis Control Dispensary in Aydın. He worked in his private office in Aydın as an Internist until 1994. He has an invaluable professional career which also carries characteristics of primary care approach with 50.000 patient records, without age, gender or disease difference, and continuous care with good doctor-patient relationships.

Key Words: History of medicine; faculty medical; physicians family

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2008, 16:69-73

1914 yılında Aydın'da doğan Dr. Ahmet Yıldırım daha küçük bir çocukken Yörük Ali Efe ve arkadaşları tarafından Yunan esaretinden kurtarılmış, ancak Türkiye Cumhuriyeti yetişmiş evlatlarının birçoğunu Kurtuluş Savaşı'nda kaybetmiştir. Büyük önder Atatürk ile birlikte Kurtuluş Savaşı'nın diğer mimarları savaştan sonra ülke kalkınmasında gereksinim duyulan kaliteli insan gücünün yetişmesi için eğitime büyük destek vermişlerdir. Dr. Yıldırım Kazım Karabekir Paşa'nın da desteğiyle marangozluk eğitimini bırakıp İzmir Lisesi'ne gitmeyi ve son iki yıl parasız yatılı okumayı başarır. 1932 yılında ise İstanbul Darülfünun'da yüksek öğrenimine başlar.

TIP FAKÜLTESİ YILLARI (1993-1938)

Nazi Almanya'sından kaçarak Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınan bilim adamlarının da gelmesi fırsat bilinenek Atatürk'ün isteği ile 1933 yılında İstanbul Darülfünunu kapatılır, yerine Cumhuriyetin getirdiği çağdaş, bilimsel çalışmalar yapabilecek yeni bir üniversite kurulur. Atatürk'ün açılış telgrafıyla belirttiği değerli profesörlerin elinde müstesna zeka ve eşsiz kabiliyetin çok büyük inkişafına mahzar olduğundan emin olduğu bir yüksek ilim ocağı olan İstanbul Üniversitesi'nin açılmasıyla eğitimine İstanbul Tıp Fakültesi'nde devam eder.¹

Aynı yıllarda Cumhuriyet döneminin ilk sağlık bakanı olan Refik Saydam, tıp fakültesi öğrencileri için yurtlar açarak onların barınma ve beslenme giderlerini karşılamış, tıp fakültesini çekici hale getirmiştir. İstanbul Üniversitesi Talebe Yurdu'nda kalan Dr. Yıldırım açısından bu destek doktor olma idealine ulaşabilmek için bulunmaz bir fırsat yaratır. Böylelikle ileride Türk Tıbbına büyük hizmetler verecek olan Prof. Dr. Nusret Fişek gibi birçok sınıf arkadaşı da yatılı tıp öğrenci yurdundan yararlanma olanağı bulur.²

1936 yazında çalışmak için Sağlık Bakanlığı'na başvurur. Genç bir tıp öğrencisi olarak Nazilli Genç Sıtma Savaş Memurluğu'na atandığında yörede konuşulmakta olan iki güncel konu vardır: Nazilli Basma Fabrikası ve sıtma. Yaz tatilinde fabrikanın yapımında çalışan işçiler dahil tüm çevrede kinin dağıtımında görev alır. 1938 yılında tıp fakültesinden mezun olan Dr. Yıldırım sınıf arkadaşı Dr. Nusret Fişek gibi Adana Sıtma Kursu'na gönderilir.² Bu eğitimi takiben zorunlu hizmet kapsamında Aydın ve çevresinde sıtma mücadele hekimi olarak göreve başlar.

SITMA MÜCADELE HEKİMLİĞİ YILLARI (1939-1945)

Hekimliğe başladığı bu dönemde çalışma koşulları zordur, sıtma salgın haldedir ve tahrip edici düzeydedir. Kısa bir askerlik eğitimi sonrası yalnızca hekim eksikliği değil, yetişmiş sağlık çalışanı azlığı nedeniyle yeniden gönderildiği Nazilli bölgesinde

sıtma ile mücadelesine hem hekim hem de asker olarak devam eder. Aynı yıllarda Nazilli Basma Fabrikası'nı ziyarete gelen Cumhurbaşkanı İsmet Paşa'ya çalışmalarını ve karşılaştıkları güçlükleri anlatma şansı bulur. Sivrisineklerle savaşta kullanılan mazot ancak askeriyeeye yetecek kadardır ve Paris Yeşili yeterince ithal edilememektedir. Tedavide kullanılan kinin ve atebrin ise yokluktan ancak ağır hastalara verilebilmektedir. Bütün olumsuzluklara karşın sivrisineklerle savaşta halkı bilgilendirmek ve önlem almaya teşvik etmek Dr. Yıldırım'ın birincil görevi olmuştur.

Uzmanlık eğitimine kadar geçen dönemde sıtma mücadele hekimi olarak köylere gerektiğinde at sırtında gitmiştir. Buralarda yaşayan herkesi yılda en az iki kez muayene etmiş, yılda birer kez kan örnekleri almıştır. Uygulama ortamındaki zorluklara karşın Aydın halkının konukseverliği, hekime olan büyük saygısı ve hastalarıyla kurduğu yakın ilişki koşulların iyileşmesinde etkili olmuştur.

UZMANLIK EĞİTİMİ YILLARI (1946-1949)

1946 yılında hocası Prof. Dr. Ekrem Şerif Ege'nin desteğiyle İstanbul Tıp Fakültesi III. Dahiliye Kliniği'nde uzmanlık eğitimine başlar. O dönemde Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil'in yanı sıra II. Dahiliye Kliniği'nden Ord. Prof. Dr. Erich Frank da hocaları arasında yer almaktadır.³

Dr. Yıldırım aynı zamanda uzmanlık eğitimi süresince Türkiye'de tüberküloz denilince akla gelen ilk isim olan Tefik Sağlam'ın kurduğu İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği bünyesindeki Tüberkülozlu Hastalar Servisi'nde de çalışır. Bu onun ileride Aydın'da çalıştığı dönemde tüberkülozla mücadelede son derece iyi yetişmiş bir hekim olarak etkinliğini ortaya koymasını sağlayacaktır.⁴

Dr. Yıldırım'ın hocası Tefik Salim Paşa'yı (Dr. Tefik Sağlam) tüberkülozla savaşa hazırlayan I. Dünya Savaşı'ndaki askeri görevinde tifo, tifüs gibi enfeksiyon hastalıklarıyla mücadelede kazandığı deneyimlerdir. Dr. Tefik Sağlam bu deneyimlerini Dr. Yıldırım ve sınıf arkadaşlarına aktarırken steril kaplar yerine suda kaynatılmış ki-

remitleri kullanarak binlerce askerin dışkı örneğini nasıl incelediğini de anlatmıştır.⁴ Verilmek istenen ileti bulaşıcı hastalıklarla mücadelede Cumhuriyetin bu genç doktorlarının her durumda başarılı olması gereğidir. Dr. Yıldırım İstanbul Tıp Fakültesi'ndeki hocalarının büyük desteğini alarak başladığı uzmanlık eğitimini 1949 yılında tamamlar.

DAHİLİYE MÜTEHASSİSLİĞİ YILLARI (1950-1994)

1950 yılında Aydın'da serbest hekimliğe başladığında ülkede yalnızca uzman hekim sayısı değil, tüm sağlık alanında çalışan eğitimli eleman sayısı da oldukça yetersizdir. Sıtma halen devam etmekteyse de mücadelede başarılı bir döneme girilmiştir. Ancak uzmanlık eğitimi sırasında son derece iyi eğitim aldığı tüberküloz artık tüm ülkede yaygın durumdadır. O yıllarda bu bölgede skopisi de olan ilk röntgen makinesini alır. Ayrıca Tevfik Sağlam hocasının bile görüp, yeterli bulduğu laboratuvarı bulunmaktadır. Uzmanlık eğitiminde iç hastalıkları mikrobiyoloji laboratuvarını yöneten ve röntgen brövesi olan Dr. Yıldırım için bu olanakları etkin kullanmak olasıdır. Tüberkülozun tanı ve tedavisinde oldukça başarılı bir hekim olarak tanınırken, ilerleyen yıllarda tüm ülkede tüberküloza karşı yapılan mücadeleye Aydın Verem Savaş Dispanserleri'nin kurulmasını sağlayarak destek verir. Tüberkülozun yanı sıra bu dönemde hepatit de sıklıkla görülmeye başlamıştır. Henüz bu dönemdeki olanaklarla hepatit türlerinin ayırıcı tanısını yapamasa da sarılıklı hastaları iyileştirmesiyle halk tarafından kendisine sarılık doktoru ünvanı verilir.

Dr. Yıldırım için uzmanlık eğitimi sonrasında muayenehane hekimliği süreci bazı açılardan daha iyi, bazı açılardan da zorlu geçmiştir. Muayenehane çalışmasının ilk yıllarında halk ya onun gibi özel çalışan hekimleri ya da hastaneleri ilk başvuru yeri olarak görmekteydi. Zaman içinde verem savaş dispanserlerini ve sağlık ocaklarını da seçer olmuşlardır. Ancak bazen doğrudan hekimlere başvurmak yerine batıl inanışlara dayanarak hocaları, kırık çıkıkçıları ya da koca karı ilaçlarını tercih etmekteydiler. Bunların dışında askerliğinde sıhhiye memuru olarak çalışan sözde doktorlar bazen gerçek bir doktordan fazla hasta bakabilmekte, reçe-

teler yazabilmektedir. Köy ebeleri denilen eğitim-siz kadınlarla doğumlar yaptırılmış, istenmeyen gebelikler için yasal olmayan ve tehlikeli düşük yöntemleri uygulanmıştır.

O dönemde halkın doktorlar yerine başvurduğu bir diğer grup da berberler olmuştur. Dış çekiminden sarılık tedavisine halk tarafından çare kapısı olarak görülmüşlerdir. Dr. Yıldırım sarılık doktoru olarak tanınan bir berberin sarılık olduğunda nasıl kendisine başvurduğunu ve hepatit tanısıyla takip ve tedavi ederken kaybettiğini de ilginç bir anı olarak aktarır.

Dr. Yıldırım, özellikle muayene hekimliğinin ilk yıllarında hasta sayısını günlük 15-20 ile sınırlar ve bunun üzerinde gelen hastayı acil olmaması durumunda sonraki güne çağırır. Bu yaklaşım onun klasik muayenehane hekimi anlayışından farklılığını ortaya koymaktadır. Gittikleri hekimin her türlü sorunu çözebilmesi ve yanında gelen diğer aile bireyleriyle de ilgilenebilmesi o yıllarda oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda aynı aileden birçok bireyin aynı tarihlerde geldiğini hasta kayıtlarında görmek olasıdır.

Örgütlenmiş birinci basamak hizmetlerinin sınıf arkadaşı Prof. Dr. Nusret Fişek tarafından ilerleyen yıllarda uygulanmasına kadar geçen uzun süreçte tüm kasaba doktorlarında olduğu gibi, muayenehanesi yöre halkının ilk başvuru yeri olmuştur. Aynası olan bir doktor olarak etkin kullandığı skopinin yanı sıra direk grafler, başlangıçta en sık kullanılan radyolojik tanı yöntemleridir. Yapılan biyokimyasal ve mikrobiyolojik tetkikler ise sınırlıdır. Giderek artan teknoloji tıpta da kendini göstermiştir. İlk olarak bir üniversite hocasından duyduğu harika icat ultrason etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır. Dr. Yıldırım'ın dönemin en ileri teknolojisiyle ancak geniş kesitlere ulaşabilen ve gelişmemiş bir tomografi cihazı özelliği de taşıyan röntgen makinası yerini ileri teknoloji harikası tomografi makinalarına bırakmıştır.

1960'lı yılların başında Türkiye'deki sağlık hizmetleri tablosu Dr. Ahmet Yıldırım'ın adını şükranla andığımız sınıf arkadaşı Prof. Dr. Nusret Fişek tarafından oluşturulan yeni bir yasa ile iyileştirilmeye çalışılır. Dr. Ahmet Yıldırım sınıf ar-

kadaşı Nusret'i Ankara'da ziyaret ettiğinde zamanını pek almak istemez, ama o zaten ona ısrarla ayırdığı zamanı çalışma mesaisini uzatarak takviye edecektir. Cumhuriyetin bu ilk doktorları kendilerini Cumhuriyetin hizmetinde sürekli çalışmakla yükümlü hissetmektedir. Dr. Yıldırım'ın sınıf birincisi arkadaşı birçok bölümden ve yurt dışından gelen tekliflere karşın seçtiği Halk Sağlığı alanında büyük hizmetler vermiş, birinci basamak sağlık hizmetlerinde yeni bir dönemi başlatmıştır.

Dr. Yıldırım, çok kısa bir dönem hastane çalışması yapmış ve 1994 yılı sonuna kadar geçen dönemde çoğunlukla kendi muayenehanesinde çalışmıştır. Ancak meslektaşlarıyla kurduğu iletişim iyidir ve hastalarını gerektiğinde onlarla konsülte ederek hastaneye yatırabilmiş, hatta eğitim aldığı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne bile gönderebilmiştir.

Özellikle Aydın'ın köyünden yetiştiğini vurgulayarak, kurduğu hasta-hekim iletişiminde halk çocuğu, bizim Ahmet olarak kabul gördüğünü belirtmektedir. Aydın halkının içinden gelmesine karşın yolda yürürken insanların saygıyla ayağa kalktığını anlatmaktadır. O dönemde hekimlere saygı son derece fazladır. Bölge insanı hastasını iyileştirirse hayvanını veya tarlasını satacak, boynundaki altınları bile çıkarıp hekimlere verebilecek anlayıştadır. Bu saygınlığı kendisi gibi sonuna kadar onuruyla sürdüren hekimler olduğu kadar, az da olsa çıkarları uğruna kullananlar olmuştur.

Aslında birçok hasta Dr. Yıldırım'ın uzmanlık alanı dışındaki yakınmalarla başvuruda bulunmuştur. Hastalar bu durumu kendisine ' sen bizim ailemizin doktoru değil misin, sen tedavi edemezsen, nereye gideceğimizi en iyi sen bilirsin ' şeklinde açıklamışlardır. Aslında Aydın'da Dr. Ahmet Yıldırım örneğinde olduğu gibi Cumhuriyet dönemi sonrasında tüm Türkiye'de birçok hekim aile hekimi görevini üstlenmeye çalışmıştır.⁵

Zorunlu bir sürekli eğitim ve kontrol mekanizması günümüzde olmadığı gibi o yıllarda da yoktur. Ancak uzmanlık eğitimi sırasında kendi isteğiyle ayrıca Şişli Etfal Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği'nde 6 ay çalışan, röntgen brövesi alan ve tek başına dahiliye kliniğinin mikrobi-

yoloji laboratuvarını çalıştıran Dr. Yıldırım için sürekli eğitim vazgeçilmezdir. Bu eğitimi uzmanlığının ilk on yılında oldukça ilginç bir yol ile gerçekleştirmiştir. Her yıl 10-15 gün eğitim aldığı İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi Dahiliye Kliniği'ne giderek, vizitlere ve toplantılara katılır. Ayrıca Heybeliada Sanatoryumu'nda da tüberkülozün tanısı, izlem ve tedavisindeki gelişmeleri öğrenir. İlerleyen yıllarda elinden geldiği kadar bilimsel toplantılara ve kongrelere katılır. Özellikle yurt dışından gelen eğitimcilerin katıldığı, romatolojik hastalıklar ağırlıklı veya yeni tanı yöntemlerinin tanıtıldığı toplantılar ilgisini çeker. Aktif hekimlik döneminin son yıllarına kadar da bu tür toplantılara katılmayı sürdürür.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında çağdaş tıp yaklaşımlarının ortaya konması ve tıp fakültesinin kurulması ile birçok tıp disiplini gelişme göstermiştir. Dr. Yıldırım'ın yetiştiği bu dönem Cumhuriyetin ilk çağdaş hekimlerinin Türk sağlık sistemine girdikleri dönemdir. Cumhuriyetin ilk doktorları başlangıçta tüm zorluklara ve yetersizliklere karşın bulaşıcı hastalıklarla mücadelede başarılı olmuştur. Sonrasında zorunlu hizmetlerle desteklenen hükümet tabipliğinden, sosyalizasyon yasasıyla kurulan sağlık ocaklarına kadar özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinde büyük gelişmeler gösterilmiştir.

1930'lu yılların sonlarına doğru ülkemizdeki ilk tıp fakültesini bitirmiş, 1940'lı yıllarda koruyucu hekimlik savaşımına katılmış, iç hastalıkları uzmanlık eğitimi almış ve 1950'den itibaren Aydın merkezinde muayenehane hekimliğine başlamış Dr. Yıldırım'ın mesleki deneyimi o dönemin egemen hekim profilini oluşturmaktadır. Bu dönemde uzmanlık eğitimi alıp yalnızca hastane dışında çalışan hekimlerin azlığı dikkate alındığında, Dr. Yıldırım nadir bir kasaba doktoru olarak da değerlendirilebilir. İç hastalıkları uzmanı olmasına karşın aile hekimliği kavramına yabancı olmayan ve bölgede ailemizin doktoru olarak bilinen bir hekimdir.

HASTA KAYITLARI

Dr. Ahmet Yıldırım'ın 1951 yılından başlayarak 1994 yılı sonuna uzanan hasta kayıtları halen mua-

yenehanesinde bulunmaktadır. Bu kayıtlar, tümüyle kendisi tarafından özenle elle tutulması ve 44 yılda yaklaşık 50.000'e ulaşması nedeniyle ülkemizde örneğine pek rastlamadığımız bir arşiv oluşturmaktadır. O yıllara ait yol gösterici çok güzel örneklerle ve anılara ulaşmak olası ise de günümüze kadar gelen kapsamlı hasta kayıtlarına ulaşılamamış olması Dr. Yıldırım örneğinin değerini arttırmaktadır.

Bu kadar yüksek sayıda kayıt tek başına bir hekim tarafından nasıl tutulmuştur? Bu sorunun yanıtı Dr. Yıldırım ve o dönemde yetişen eğitilmiş insanların özellikleri değerlendirildiğinde bulunabilir. Bu yüzyılın ilk 20-30 yılı içinde doğmuş olanların pek çoğunda benzer özellikler görülür. İşlerine saygı, kurulan yeni cumhuriyete ve bütün toplumsal projelere bağlılık, insanlara sevgi vardır. Büyük bir çoğunluğu pratiğe yönelerek bütün olumsuzluklara karşın bugünlere kadar dayanabilmeyi başaran bir düzenin kurulmasına katkıda bulunmuşlardır.⁶ Dr. Yıldırım da kayıt tutma

gereğinin hastalar tekrar geldiğinde onlara ait bilgilere ulaşma gereksiniminden doğduğunu belirtmektedir. Bu gereksinime hocalarından edindiği iş disiplini ve düzeni de eklenince bu kayıtlar oluşmuştur. Böylelikle, Dr. Yıldırım'ın 1950'lerde başlayan hasta kayıtları Avrupa'da bile benzerlerine az rastlanacak kadar geçmiş döneme uzanan, uzun süreli ve sağlıklı kayıtlardır.

DR. AHMET YILDIRIM MÜZESİ

Dr. Ahmet Yıldırım'ın 45 yıl muayenehane olarak kullandığı bürosu Aydın il merkezinde bulunmaktadır. Bu büro halen en son kullanıldığı şekliyle korunmaktadır ve Dr. Ahmet Yıldırım Müzesi olarak anılmaktadır. 2000 yılından itibaren her yıl Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencileri tarafından Tıp Kültür ve Sanat Etkinlikleri çerçevesinde ziyaret edilmektedir. Dr. Ahmet Yıldırım bu ziyaretlerde bizzat öğrencilerle ilgilenmekte ve sohbet etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Korkut H. Türkiye'de cumhuriyet döneminde üniversite reformları. Milli Eğitim Dergisi 2003;160:16-9.
2. Dr. Nusret Fişek'in Kitaplaşmamış Yazıları III. Eğitim: Tıp Eğitimi, Uzmanlık, Sürekli Eğitim ve Diğer Konular-daki Yazıları. Sağlık Hizmetlerinde Dr. Refik Saydam. http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_3/31.html adresinden 6.01.2006 tarihinde ulaşılmıştır.
3. Ökten A, Karan MA. İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalının Tarihi. İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi 2004;67:124-31.
4. Dr. Nusret Fişek'in Kitaplaşmamış Yazıları III. Eğitim: Tıp Eğitimi, Uzmanlık, Sürekli Eğitim ve Diğer Konular-daki Yazıları. Bir Önder: Tevfik Salim Sağlam http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_3/30.html adresinden 6.01.2006 tarihinde ulaşılmıştır.
5. Çağlayaner H, Önder A, Birgül E, ve ark. Aile Hekimliği II. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 1996. p.16-85.
6. Sertaboğlu M. Kasaba Doktoru II. Anılar, İstanbul Tabip Odası. 2. Baskı. İstanbul: 2003. p.68-73,VIII-IX.